

S. Sayısı : 38 e ek

Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı ve 8 arkadaşının, Belediye Gelirleri Kanununun 9 ncu maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve Maliye ve Bütçe Komisyonları raporları (2/64)

Maliye Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Maliye Komisyonu

Esas No. 2/64

Karar No. 28

9 . II . 1951

Yüksek Başkanlığa

5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 9 ncu maddesinin 1 nci fıkrasında değişiklik yapılması hakkında Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı ve 8 arkadaşı tarafından verilen kanun teklifinin reddini tazammun eden İçişleri Komisyonu raporunun Kamutayda müzakeresi sırasında, meselenin Akçalı işlerden olması hasebiyle Maliye ve Bütçe Komisyonlarında da incelenmesi hususundaki önergelerin kabulü üzerine Komisyonumuza havale edilmiş olan kanun teklifi İçişleri Bakanlığı temsilcisinin iştiraki ve teklif sahiplerinin huzuru ile incelendi:

Teklifin mesnedi, temizleme ve aydınlatma resimlerinin hizmet mukabili olarak alınan bir ücret olmasından ötürü bu hizmetlerin yerine getirilmediği mahalle ve semtlerde bulunan bina ve arsalara işbu resmi yüklemenin hukuk ve adalet esaslarına uymadığı düşüncesidir. Bu itibarla, her şeyden önce, 5237 sayılı Kanunun 9 ncu maddesinde kabul olunan temizleme ve aydınlatma resminin, teklif sahipleri tarafından ileri sürüldüğü şekilde, hizmet karşılığı olarak ödenen bir ücret olup olmadığı meselesinin çözümlenmesi gerekmektedir.

Devlet, belediye gibi kamu müesseselerince resim adı altında alınan paraların vergi mahiyetinde olmayıp bir hizmetin karşılığını teşkil ettiği nazari bakımdan bir münakaşa konusu olmamakla beraber müspet mevzuatımızda bu esasın müstakar bir şekilde, ve istisnasız olarak kabul ve ifade olunduğu iddia edilemez. Nitekim 423 sayılı Belediye Vergi ve Resimleri Ka-

nunu, temizleme karşılığı alınan parayı bazan (Tanzifat Vergisi), bazan da (Tanzifat Resmi) adı altında zikrettiği gibi (Madde: 5, 7), aynı kanun, mümasil mahiyette olan temizleme ve aydınlatma hizmetleri için ödenen bu paraların mahiyetlerini birbirinden ayırdetmiş gözükmektedir. Zira sözü edilen kanunun 5 nci maddesi belediye hududu dâhilindeki evlerden Tanzifat Vergisi alınacağından bahseylediği halde, 7 nci maddesi Tenvirat Resmi alınacağını ifade etmiş bulunmaktadır. Diğer taraftan bu iki hükümden birincisi yapılan hizmet ile ödenen para arasında her hangi bir münasebete işaret etmeden Tanzifat Vergisinin belediye hudutları dâhilindeki evlerden alınacağını zikretmek suretiyle umumi ve mutlak bir mahiyet taşımakta olmasına karşılık, ikincisi tenvirat resminin (tenvir edilmiş mahallerdeki) meskenlere yükleneceğini kabul ederek hizmetle resim arasında bir münasebet kurmaktadır.

Belediye gelirleri hakkındaki 5237 sayılı Kanunun bu hususa mütaallik olan 9 ncu maddesine gelince, işbu hüküm arada her hangi bir ayrılık gözetmeden her iki hizmet için alınan paraları ücret mahiyetinde telâkki ederek her ikisini de (resim) adı altında toplamış bulunmaktadır. Kanun hükmünün metninde mevcut bu sarahatten başka, Hükümet tasarısı gerekçesinde (S. 3, 6) ve Geçici Komisyon sözcüsünün Meclisteki izahları arasında da (Tutanak Dergisi 1948 C. 12, S. 477, 478) bu ücretin hizmet karşılığı olarak alındığı belirtilmiş ve hattâ

sözcü bu ciheti teyid etmek için daha da ileri giderek, her âkarın göpünü, tıpkı elektrik sarfiyatındaki kilovat hesabı gibi bir tarifeye bağhyarak, kutu hesabıyla almak memleketin her tarafı için mümkün görülse idi, o usule gidileceğini ifade eylemiştir. Şu izahlar, 5237 sayılı Kanun koyucusunun dahi, nazariyata uyarak, temizleme ve aydınlatma resimlerini yapılan bir hizmetin karşılığı olarak alınan bir ücret telâkki ettiğini kesin ve açık bir şekilde göstermektedir. Tatbikatta belediyelere yapılan temizleme ve aydınlatma masraflarının işbu resimlerden toplanan paralarla tamamen karşılanamaması bu resimlerin bir nevi ücret olan mahiyetini değiştirmez. Zira devlet topluluğu içerisinde nice hizmetler vardır ki, bunların karşılığı olarak alınan resimler tutarı hizmetin mahiyetinden çok zaman aşağıda kalmaktadır. İşte zaten bu sebeplerdir ki, Devlet, belediye gibi kamu hukuku tüzel kişileri, iktisadi bakımdan kâr getirip getirmediğine, hattâ zarar etmelerine bakmaksızın kamu hizmeti mahiyetinde olan bu gibi işletmeleri üzerlerine alırlar ve bu hizmetlerden faydalananları da, ancak malî zaruretler dolayısıyla, masrafa iştirak ettirirler.

5237 sayılı Kanunun başlığında belediyelere gelir sağlama amacını güden bir kelimenin kullanılmış olması temizleme ve aydınlatma resimlerinin hizmet karşılığında alınan ücret olmayıp birer vergi olduklarını ispat etmez. Kanun başlığındaki (gelirler) tâbiri vergi ve resmi kapsıyan ve evvelce kullanılan (varidat) deyiminin yerini tutmaktadır. Bu itibarla da 423 sayılı Kanun başlığındaki gibi (vergi ve resim) kelimelerini ayrı ayrı zikre lüzum hâsıl olmamıştır. Görülüyor ki kanunun başlığından ve bu hususa ait olan maddelerin umumi heyetinden temizleme ve aydınlatma hizmetlerinden faydalanmayan mahaller halkının da bu resme tâbi tutulmaları gerektiği gibi bir mâna çıkarılamaz.

Hizmetin görülmediği mahallelerden bu resimlerin alınmaması dolayısıyla belediye gelirlerinin ilk hamlede bir miktar azalması mümkündür. Fakat hizmet karşılığı olarak ödenmesi esası kabul olunan bir resmin, bu hizmetten doğrudan doğruya istifade edemiyenlere dahi, sırf belediyelere gelir temini maksadıyla teşmil etmek hukuki dayanağı olmayan ve adalet duy-

gusunu inciten bir şekil arzeder ki, kanun koyucusunun böyle bir şeyi kabul ettiği tasavvur olunamaz.

Burada şu noktayı da belirtmek yerinde olacaktır: 5237 sayılı Kanunun 9 ncu maddesindeki resmin hizmet karşılığı olarak ödenen bir ücret olduğu esası kanun koyucusu tarafından kabul edilmiş bulunmakla beraber, geçici komisyon sözcüsünün ifade ettiği gibi (Tutanak dergisi 1948 C. 12, S. 478) Bir işletme hizmeti olarak belediyenin her mahalle ve sokağı temizlemek ve aydınlatmakla mükellef tutulması esas ittihaz edildiği ve kanun koyucusu nazarında temizlenmemiş ve aydınlatılmamış sokak bulunmadığı faraziyesine dayanıldığı için madde metni mutlak bir şekilde sevk edilmiştir. Fakat tatbikat belediye hudutlarına dâhil olduğu halde henüz aydınlatma ve temizleme hizmetlerinin yapılmadığı mahallerin mevcut olduğunu göstermektedir. Şu halde gerçek olmadığını tatbikatın ispat ettiği bir faraziye hareket ederek mutlak bir ifade kullanacak yerde, kanun hükümlerini olaylara uygun bir surette düzenlemenin daha doğru olacağı düşüncesiyle teklifin esası komisyonumuzun çoğunluğunca kabul olunmuştur.

Kanunun 9 ncu maddesinde yapılacak bu değişiklik, yukarda da arzolunduğu üzere, Belediye gelirlerini ilk bakışta bir miktar azaltacak gibi görünür ise de, maddenin yeni şekli bundan sonra belediyeleri sadece merkezî vaziyette olan mahalle ve sokaklarda değil, fakat kasabanın her tarafında ve imkân nispetinde söz konusu hizmetleri mevkiin ehemmiyetiyle **mütenasip bir şekilde yerine getirmeye teşvik edici bir mahiyet taşıması** dolayısıyla gelir noksanının zamanla telâfi edileceği muhakkaktır.

Arzolunan sebeplerden ötürü esası çoğunlukla kabul olunan teklifin maddelerine geçilerek birinci maddede tarihe ilişkin olan kısımlar, ifade de kısalığı sağlamak amacıyla çıkarılmıştır.

Kanun teklifi, Belediye Gelirleri Kanununun 9 ncu maddesinin birinci fıkrasından sonra yeni bir kıkra eklenmesi şeklinde kaleme alınmış ise de, 9 ncu maddenin zaten çok olan fıkralarını daha da fazlaştırmamak ve kanun tekniğine uymak maksadıyla sözü edilen maddenin birinci fıkrası içerisinde (İratlı arsalardan) tâbirinden sonra (Hizmetlerin mahalle olarak ifası şartıyla) ifadesinin eklenmesi suretiyle gerekli

değişikliğin yapılması uygun görülmüştür. Teklifte mevcut (Semt) tâbiri, hukuki bakımdan târifi ve sınırları belli olmayan, iltibasa mahal ve rebilecek bir mefhumdur. Esasen belediyesi bulunan kasabaların, mevcut mevzuatımızda mahalle taksimatına tâbi olmaları mülâhazasıyla tekliften semt kelimesi çıkarılmıştır.

Teklif sahipleri, tahakkuk edip de henüz tahsil edilmemiş bulunan paraların kayıtlarının terkinini hususunda geçici bir madde konmasını düşünmüşler ise de, bu hükmün kabulü borcunu zamanında ödemiş bulunanlar aleyhine henüz bu vazifeyi yerine getirmemiş olanları himaye gibi bir durum hâsıl etmesi dolayısıyla yeni bir adaletsizlik kaynağı olacağı gibi, belediyelerin bu gelirleri göz önüne alarak hazırlamış olup tatbik etmekte buldukları bütçelerinde de aksaklıklar doğurabilir. Nihayet kanunların prensip itibariyle makale şâmil olmayacaklarını da düşünen komisyonumuz geçici maddenin sevkini isabetli telâkki etmemiştir.

Yine bütçe mülâhazasıyla, teklifin ikinci maddesindeki kanunun yürürlük zamanı, 1 Mart 1951 olarak tesbit olunmuştur.

Havalesi gereğince Bütçe Komisyonuna gönderilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Maliye Komisyonu Bşk. Bu Rapor Sözcüsü

Rize Niğde
İ. Akçal N. Bilge

Kâtip
Zonguldak Malatya
Muhalfim (*) E. Doğan
F. Açıksöz İmzada bulunamadı
Muş Giresun
F. Kılıçlar H. Erkmen
Samsun Seyhan
Ş. Uluçay Z. Akçal

İmzada bulunamadı
Siird Sivas Trabzon

Çekinserim Muhalifim (*)
M. D. Süalp Ş. Ecevit T. Koral

Yozgad Konya
F. Nizamoglu U. N. Yiğiter

(*) Muhalefet serhi ektir.

Muhalefet Şerhi

Kanunlarımızın adedinden fazla istisnai faydalar temin eden tadil edici kanunlar mevcuttur. Bu cihet kanunların vatandaşlara seyyanen tatbik edilmesi prensiplerine aykırı olduğu gibi, mevzuubahis tadil teklifinin aşağıda yazılı mahzurları da mevcuttur.

1. Belediye hududu dâhiline girmiş olup tenvirat ve tanzifat yapılmıyan mahallelerin halkı, köy çerçevesi haricine çıkıp Belediye hududuna girmeye, Köy Kanununun tahmil ettiği salma ve imece gibi mükellefiyetlerden kurtulmaktadır.

Tenvirat ve tanzifatları yapılması mecburiyetleri ise Belediyelerin vazifeleri arasına girmekle beraber aynı zamanda birde bütçe meselesi olarak ortaya çıkar. Bütçe dolayısıyla kanunun emrettiği belediye vazifelerinden istifade edemiyen semt hakkında yukarda arzolunan Köy Kanununun koyduğu mükellefiyetlerden kurtulmak gibi bir ıvazla karşılaşmış bulunmaktadır.

Resmin tahsilinden mükellef bulunan ve fakat mahalle veya semtinde bu imkânlardan istifade etmeyenler, mahallesi haricindeki tenvir ve temizleme işlerinden istifade etmek suretiyle, resmin şümulüne girdiklerini kabul zorundayız.

Mahdut olan varidatları arasından böyle bir varidatın noksanlaşması da tetkika değer bir keyfiyettir.

2. Bu teklif kanunlaşırca Belediyeleri hile yoluna da sevk edecektir. Mahza aydınlatma resmi almak için mahallenin bir köşesine lâmba asacaktır ve temizleme resmi almak için senede birkaç kere çöpçüsünü yollayı verecektir. Bu hal kanunlarda bulunması icabeden suiistimalleri önleyicilik vasıf ve prensiplerine aykırıdır.

Bu sebeplerle teklifin tümünün reddi mütalâasındayız.

Trabzon Zonguldak
Tevfik Koral Fehmi Açıksöz

MALİYE KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 9
ncu maddesinin 1 nci fıkrasının değiştirilmesi
hakkında Kanun

MADDE 1 — 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 9 ncu maddesinin 1 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

« Madde 9 — Belediye sınırları içindeki bütün binalarda iratlı arsalardan, hizmetlerin mahalli olarak ifası şartıyla temizleme ve

aydınlatma resmi alınır.»

MADDE 2 — Bu Kanun 1 Mart 1951 tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3 — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Bütçe Komisyonu

Esas No. 2/64

Karar No. 91

23 . V . 1951

Yüksek Başkanlığa

Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı ve sekiz arkadaşının, Belediye Gelirleri Kanununun 9 ncu maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi, İçişleri ve Maliye komisyonları raporlarıyla birlikte komisyonumuza havale buyurulmuş olmakla, teklif sihiplerinden Giresun Milletvekili Mazhar Şener, İçişleri ve Maliye Bakanlıkları temsilcileri hazır oldukları halde incelenip görüşüldü.

Teklif sahipleri; 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 9 ncu maddesinin, belediye sınırları içindeki bütün binalarla iratlı arsalardan temizleme ve aydınlatma resmi alınacağını âmir bulunduğunu, temizleme ve aydınlatma resimleri bir hizmet mukabilinde olduğuna göre belediye sınırları içinde tenvir edilmeyen ve temizlik hizmeti yapılmıyan semtlerden prensip olarak bir resim alınması lâzım geldiğini beyan ile bundan evvel meriyette bulunan Belediye Gelirleri hakkındaki Kanunun bu mevzu taallük eden hükümlerinin hizmet ifası esası dâhilinde ve teklifleri gibi tedvin edilmiş bulunduğunu tebarüz ettirerek halen bu hizmetlerin yapılmadıkları semtlerin bu resimlerden muaf tutulmalarının adalet prensiplerine uygun olacağını düşündüklerinden kanunun 9

ncu maddesinin birinci fıkrasına (ancak belediyelere bu hizmetlerin mahalle ve semt olarak ifası şarttır) kaydının ilâvesini teklif etmekte ve bu nevi tahakkuklardan henüz tahsil edilmemiş bulunanların kayıtlarının terkinini temin için bir de geçici madde ilâvesini istemektedirler.

İçişleri Komisyonu; halen mer'î olan kanun, âmme hizmetlerini vazife olarak benimsiyen bir müesseseye gelir sağlamayı istihdaf ettiği ve adaletin mutlâk olmaktan ziyade nispi bir varlık olduğu nazara alındıkta bir âmme hizmetinin tedvirinde bâzı mükelleflerin az ve bâzıların daha fazla külfete girmelerinin bahse konu olamayacağı yine adaletin teemmülü icabı olduğu zikredilerek ve belediyelerin teşekkülünde belediye hudutları içerisine giren (köy, mahalle ve semt) gibi yerler sâkinlerinin rızaları alınmak kanuni ve şeklî usulden olduğundan ve belediye hudutlarına girenlerin (salma ve bedenî çalışma gibi) külfetlerden de kurtulduklarına nazaran yeni iddialarda bulunmanın doğru olmayacağı gibi, teklif kabul edildiği takdirde gelirleri ancak maaş ve ücretleri karşılamağa olan birçok kaza ve nahiye belediyelerinin durumlarının da içinden çıkılmaz

bir hal iktisap edeceği beyan edilerek mükellefleri, hizmetleri görülenler ve görülmiyenler diye, ayırmanın suiistimale yol açacağı düşünceyle ve umumiyet ifade eden kanunlarda âme hizmeti mülâhazasının her şeyin üstünde tutulması icap ettiğinden dolayı teklifin reddine ekseriyetle karar vermiştir.

Maliye Komisyonu ise; 423 sayılı eski Belediye Vergi ve Resimleri Kanununun temizleme karşılığı alınan parayı bazan (Tanzifat Vergisi) bazan da (Tanzifat Resmi) adı altında zikrettiği gibi 5 nci maddesinin, Belediye hududu dâhilindeki evlerden Tanzifat Vergisi alınacağından umumi ve mutlak bir şekilde bahsedilmesine mukabil 7 nci maddesinin (Tenvir edilmiş mahallerdeki meskenlere) resmin yükleneceğini kabul etmek suretiyle hizmet ile mükellefiyet arasında bir münasebet kurulmuş olduğunu belirterek ve halen mer'î olan 5237 sayılı Kanunun 9 ncu maddesi ise her iki hizmet için alınan paraları resim altında topladığı ve Hükümet tasarısının gerekçesinde ve geçici komisyon sözcüsünün Meclisteki izahları sırasında bu ücretlerin hizmet karşılığında alındığını belirtmiş olduğuna göre kanun vâzının temizleme ve aydınlatma resimlerini yapılan bir hizmet karşılığı alınan bir ücret telâkki ettiğini kesin ve açık bir şekilde gösterdiğinden bu hizmetlerden istifade etmiyenlere, belediyelere bir gelir temin etmek maksadiyle bu resmin teşmil edilmesinin adalet duygularını inciten bir vaziyet arzedeceğini belirterek teklifin esasını ekseriyetle kabul etmiştir.

Komisyonumuzda yapılan müzakerelerde açıklandığı üzere tadili teklif edilen 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 9 ncu maddesinin birinci fıkrası (Belediye sınırları içindeki bütün binalarla irath arsalardan temizleme ve aydınlatma resmi alınır) şeklindedir.

İlâvesi teklif edilen fıkra ise, (Ancak belediyelere bu hizmetlerin mahalle ve semt olarak ifası şarttır) kaydını ihtiva etmektedir.

Gerek bu teklifin gerekçesinden ve gerek halen mer'î olan kanunun tatbik şeklinden anlaşıldığı üzere bir kısım belediyelere, temizleme ve aydınlatma hizmetleri ifa edilmeyen bâzı semt ve mahallelerdeki mükelleflerden de bu resimler alınmaktadır. Tadili teklif edilen 9 ncu maddenin birinci fıkrası hükmünün mutlak ve şâmil hükmüne rağmen maddenin Kamutayda müza-

keresi sırasında Geçici Komisyon sözcüsünün bu ücretlerin hizmet karşılığı olarak alındığını belirtmiş olması dolayısıyla belediyelere gelir sağlamak maksadiyle tedvin edilmiş olan hükmün hizmet esasına dayandığı istihraç olunmakta ve teklif sahipleri de vâzın kanunun bu esas fikrini bir fıkra ilâvesiyle tam hizmet ifası esasını sağlayacak bir hale getirmek istemektedirler ki, bu takdirde aydınlatma ve temizleme hizmetleri belediyelerce ifa edilmeyen mahalle veya semtlerdeki mükellefler bu resimlerin ödenekle mükellef tutulmayacaklardır.

Teklif her ne kadar hukuk ve adalet prensiplerine uygun görülürse de tatbikat bakımından ele alındıkta :

Birçok belediyelerimizin malî bakımdan çok müşkül bir durumda bulunduğu, aydınlatma ve temizleme resminin gelirleri mahdut olan belediyelerimize bir miktar varidat sağladığı ve birçok belediyelerin yalnız aldıkları bu temizleme ve aydınlatma resimleri ile bu hizmetleri ifa etmeyip aynı işler için belediye bütçelerinden ayrıca tahsisat ekledikleri ve binaenaleyh alınan ücretlerin esasen tam hizmetin karşılığı olmadığı, bu hizmetlerin henüz ifa edilmediği mahalle veya semtlerin bu işlerden faydalanmasının da ancak belediyelerin bütçelerinin müsait olmasıyla mümkün olabileceği, temizleme ve aydınlatma hizmetleri için muayyen bir hizmet ölçüsü de tesis edilemeyeceğine göre, teklif kabul edildiği takdirde, bu hizmetlerin ifa edildiği veya edilmediği yolunda vatandaşlarla belediyeler arasında ihtilâflar zuhur edeceği ve nihayet bir şehir veya kasabada ikamet eden vatandaşların, kendi semt veya mahallelerinde mevcut olmasa dahi bir âme hizmeti olan temizleme ve aydınlatma işlerinden kısmen de olsa faydalandıklarını kabul etmek zaruri ve mantıki olduğuna göre tatbikat bakımından da doğuracağı mahzurlar göz önünde tutularak teklifin reddine ekseriyetle karar verilmiştir.

Kamutayın onayına arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan V.	Sözcü	
Burdur	Çanakkale	Afyon K.
F. Çelikbaş	E. Kalafat	A. Veziroğlu
Ankara	Balıkesir	Eskişehir
M. Bayramoğlu	Muhallifim	Müstenkifim
	E. Budakoğlu	A. Potuoğlu

Giresun
Muhâlifim
M. Şener
İzmir
B. Bilgin

İstanbul
A. H. Başar
Kırklareli
Müstenkifim
Ş. Bakay

İstanbul
F. Saymer
Konya
R. Birand

Mardin
R. Erten
Rize
O. Kavrakođbu

Ordu
Muhâlifim
R. Aksoy
Seyhan
S. Barı

